

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks / december 2012
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroec laan 15
3080 Tervuren

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 29

December 2012

Weeshuis te Jadotstad, thans Likasi (Foto Inforcongo)

Jaarlijkse ledenbijdrage

*Voor nader nieuws over onze jaarlijkse ledenbijdrage verwijzen wij u
naar onze volgende Nieuwsbrief*

In dit nummer :

Ubuntu	3
Nostalgie zei u ? <i>Elisabeth Janssens</i>	4
Gewestambtenaar én kunstenaar : Ward Lernout	6
Karibu wazungu wapenzi <i>Drie weken in het hart van het evenaarswoud in Zuid-Kivu</i> <i>Een reisverslag van André de Maere</i>	10
De vele levens van graaf von Götzen <i>Guido De Weerd</i>	13
“Spreek mij niet van hoeden en schoenen”	16
Het drama van Aba	17
Korte berichten	17
• Honderd jaar KBUOL/UROME	
• Tien jaar Mémoires du Congo	
• Dokter Denis Mukwege	
In memoriam	19
• Lode Wuyts	
Lidmaatschapsbijdragen	20

**Afrikagetuigenissen wenst aan al zijn leden en sympathisanten
een vredevol Kerstfeest en een voorspoedig Nieuwjaar**

Ubuntu

Na de vele woorden die wij al aan Afrika ontleend hebben, wordt nu aan het lijstje een nieuwe term toegevoegd : ubuntu. Het gaat hier niet zo maar om een woord maar veeleer om het begrip, ja om de levensbeschouwing die erachter zit.

Naar blijkt werd het woord in 2006 in de actualiteit gebracht door Bill Clinton, tijdens een toespraak voor de Britse Labourpartij, waar hij het had over het belang van het begrip ubuntu voor onze menselijke gemeenschap. "All you need is ubuntu", was zijn thesis.

Het woord ubuntu gaat uit van een Afrikaanse visie op de wereld en het betekent tenslotte : "Ik ben wat ik ben omdat jij bent wat je bent". Hiermee wordt dus bedoeld dat elk individu de anderen nodig heeft om ten volle te bestaan. "Stel dat je de mooiste, de intelligentste, de rijkste, de machtigste mens ter wereld bent," betoogde Clinton, " maar als je merkt dat je alleen op de wereld bent verliest dat allemaal zijn betekenis".

In het Lingala gekend als "bomoto" en in het kikongo als "kimuntu", is het begrip eigenlijk afkomstig uit zuidelijk Afrika. Er is het Zoeloe spreekwoord : "Umuntu ngumuntu ngabantu", waarvan de betekenis er eveneens op neerkomt dat een mens maar een mens is dankzij zijn betrekkingen met andere mensen. Dit ligt in de lijn van de idee dat eenieder een schakel vormt in een eindeloze keten die ons zowel verbindt met de voorgaande als met de komende generaties. Hiermee gaat uiteraard de eerbied voor de voorvaderen gepaard en komen we op het terrein van het animisme terecht, dat nog steeds een wezenlijke factor is in de Afrikaanse samenleving.

Als men deze beginselen aanvaardt, impliceert dit dat er een hechte band bestaat tussen de mensen : als iemand zijn status kan verbeteren, geniet iedereen rondom hem daarvan en als iemand honger lijdt, moet iedereen daarin zijn deel opnemen. En als iets verkeerd gaat, is dit een zaak van collectieve en niet van individuele verantwoordelijkheid. Voor wie ervaring heeft met de Afrikaanse leefwereld is dit alles niets nieuws. Het is ons echter wel bekend dat hier een gevaar voor parasitisme achter de hoek schuilt, gezien de vaak betreurde bekoring om overmatig te profiteren van de verdienste van een familielid dat zich boven de middelmaat weet te verheffen. Omgekeerd stellen wij echter ook vast dat deze lotsverbondenheid etnisch gebonden is, wat zich uit in een opvallende onverschilligheid wanneer een onheil iemand treft die tot een andere etnie behoort.

Wij hebben er het raden naar in welke mate oud-president Clinton zich ervan bewust is dat deze levensfilosofie afwijkt van onze Westerse

gedachtenwereld, die op persoonlijke verantwoordelijkheid berust en de christelijke of humanistische beginselen van solidariteit nastreeft. Het is er ons allerminst om te doen de waarden van de Bantoebeschaving te beknibbelen, maar we doen er toch goed aan de eigenheid van onze respectieve levensopvattingen niet uit het oog te verliezen.

Guido Bosteels, voorzitter

Nostalgie, zei u ?

Elisabeth Janssens

Dertig jaar heb ik met mijn ouders in Congo doorgebracht : van de jaren 20 tot de jaren 50. Dat was in Matadi, waar mijn vader gedurende dertig jaar zware arbeid leverde, zoals dat er in die tijd aan toe ging. Ja ook voor Europeanen golden daar arbeidsvoorwaarden die vandaag bij iedere vakbondsleider de haren ten berge zouden doen rijzen.

Ondermeer *"l'effort de guerre"*, de oorlogsinspanning die aan de kolonie, en meteen ook aan haar bewoners opgelegd werd, was geen ijdel woord. Vooral het havenbedrijf, waar mijn vader werkzaam was, werd daarbij zwaar op de proef gesteld, met alle gevolgen van dien, niet het minst wat de arbeidsduur betreft.

Voor de ouders, dus ook de mijne, met hun vijf kinderen, was het leven niet altijd gemakkelijk. Maar voor onszelf was het een paradijs. Nostalgie zult u zeggen ? Ja, enigszins wel, geen nostalgie naar een systeem, maar wel de pijn van een gemis.

Ik leefde in het mooiste land ter wereld, maar ik wist het niet want ik kende er geen ander. Sindsdien heb ik echter veel gereisd, heb ik tal van landen bezocht en in sommige ook verbleven, over de vijf continenten heen, zodat ik kan vergelijken.

Hoewel in Congo verwekt, ben ik in België tijdens een verlofperiode geboren. Hoe dan ook blijft Congo het land van mijn hart, eigenlijk mijn eerste vaderland, waar ik mij nooit als een immigrant heb gevoeld. Een land gezegend met een overweldigende natuur, zonder enige afbakening, genietend van een weelderige plantengroei, dat ik in 1953 verlaten heb.

Wij bezaten er geen eigen huis, geen tuin, geen wagen, maar wel een onbegrensde ruimte, die wij te voet, per prauw of per baleinière verkenden. Op de Congostroom, in het laatste bevaarbare stuk voor de oceaan kolkte het water tussen de versmalde oevers van het Kristalgebergte.

Dag na dag, rond 18 uur, zagen we achter die bergen de zon ondergaan in een spectaculair kleurenpalet, dat door de stroom weerkaatst werd, alsof ze ons een mooie avond wou toewensen. Een en al schoonheid !

Dit fabelachtige decorum, die onbegrensde ruimte waren jarenlang mijn enig landschap en mijn enig leefmilieu. Daar heb ik alles geleerd : kijken, luisteren, spreken, lopen, rekenen (niet best), lezen, schrijven, in een woord, leven.

Toen ik acht jaar oud was – dat was tijdens de oorlogsjaren – trok ons gezin op reis naar Zuid-Afrika, per spoor en langs het water, zodat ik enige tijd mijn geliefkoosd woongebied moest missen. Zo oud was ik toen ik voor het eerst in mijn leven een paard zag, of een vliegtuig aan de grond.

Ik maakte deel uit van dat stukje aarde alsof het van mij was. Hoe zou ik dat kunnen vergeten ? Het leeft nog voort in mijn dromen. Voor de oorlog was ik eens naar België teruggekeerd maar daaraan had ik geen enkele herinnering bewaard.

Het was dus slechts in de tweede helft van de veertiger jaren dat ik mijn moederland en het Europese levenskader echt heb leren kennen, met de ontzaglijke verschillen die het kenmerkt : klimaat, mentaliteit, voeding, plantengroei... Zo is het dat ik twaalf jaar was toen ik voor het eerst sneeuw en ijzel heb gezien !

Onze (Belgische) schoolboeken stonden ook dikwijls ver verwijderd van onze eigen realiteit, om niet te spreken van die van de zwarte schoolkinderen. Zoals een onwortelde plant heb ik mij in 1953 aan een vreemde voedingsbodem moeten aanpassen.

Sindsdien zijn bijna zestig jaar verlopen. Ik heb de wereld rondgereisd en andere culturen leren kennen. In die tijd heb ik merkwaardige mensen ontmoet maar het eerste hoofdstuk van mijn bestaan zal altijd in mij blijven leven. Dat zal zo zijn tot het einde van mijn dagen.

(De auteur is secretaris van Afrikagetuigenissen)

De stroom (foto Carlo Lamote)

Gewestambtenaar én kunstenaar : Ward Lernout

Halfweg de vorige eeuw was het geen sinecure de oudste te zijn van veertien kinderen. Dat was ook zo voor Ward Lernout, die in 1931 het levenslicht zag. Na zijn Grieks-Latijnse humaniora was het dan ook zijn dure plicht spoedig aan het werk te schieten om in de behoeften van zijn ouders te helpen voorzien. Hij slaagde al vlug voor een overheidsexamen en kon aan de slag als 'opsteller' bij de toenmalige RTT in Brussel.

Dat belette niet dat zijn ontwakende kunstenaarsziel hem er tezelfdertijd toe aanzette een inschrijving te nemen voor een avondcursus schilderkunst aan Sint-Lucas te Brussel. Jammer genoeg waren zijn onregelmatige werkuren een beletsel om stipt de lessen te volgen. Hoewel de cyclus derhalve nogal abrupt moest worden afgebroken, bleek dit een stevige voedingsbodem te zijn, waarvan de eerste vruchten in Afrika zouden openbloeien.

In Afrika, inderdaad, want enigszins teleurgesteld, liet Ward zich aanmoedigen door de aantrekkelijke koloniale herinneringen van een oudere collega en begon hij zijn zinnen op een loopbaan in Afrika te zetten. Na andermaal geslaagd te zijn voor een toegangsexamen en een vormingscursus van een zestal maanden te hebben doorlopen, stapte Ward in februari 1954 aan boord van een van die legendarische Congoboten. Het mondaine kader van die boten, de uitgebreide maaltijden, het nieuwsoortige gezelschap, de overwegend Franse omgangstaal, dat alles bracht deze jongen van eenvoudige komaf een heleboel nieuwe ervaringen bij, die niet zonder enige inspanning verwerkt moesten worden...

Zoals dat in die tijd steeds het geval was, wist geen enkele ambtenaar op voorhand in welk hoekje van dat oneindig grote land hij terecht ging komen. Die bestemming

kwam hij onderweg te weten via het hoofd van de ambtenarendelegatie. Voor Ward bleek dat – niet zonder enige teleurstelling – de Evenaarsprovincie te zijn. De "Equateur" had bij de koloniale inderdaad geen al te beste reputatie, en een hardnekkige legende wou dat veelal Vlamingen daar terecht kwamen. *Se non è vero...* Na een dagreis met de "witte trein" Matadi-Leopoldstad en een vliegreis vanuit de hoofdstad, kwam onze jonge gewestbeambte aan in de provinciehoofdplaats Coquilhatstad (vandaag Mbandaka). Hij was inderdaad aangewezen voor de "gewestdienst", de dienst die de spil van de koloniale administratie vormde, waaraan zoals bekend een veelheid van taken was toevertrouwd. Na proviand en kampeermateriaal te hebben opgeslagen, bracht een vrachtwagen hem 270 kilometer verder naar Ingende, de hoofdplaats van het gelijknamige gewest. Daar werd hij opgewacht door de plaatselijke gewestbeheerder, Simon Veys, die hij mettertijd zou leren kennen als een 'schitterende man'.

Amper drie dagen duurde de inwijding die hem door zijn chef gegeven werd in de elementaire do's en dont's van zijn toekomstige bedoening en na een lange boottocht werd onze bleu uiteindelijk gedropt en moederziel alleen achtergelaten in het godvergeten plaatsje Boyera.

De eerste maanden waren ongemeen hard. Verteerd door heimwee, voelde Ward zich van God en iedereen verlaten, zonder contact met enige overheid, terwijl hij nog zoveel te leren had. Zijn administrateur zag hij pas na drie maanden terug. Achteraf vertelde die hem dat hij dat met opzet gedaan had, "om je te laten sudderen in je sap". Die eerste diensttermijn, als vrijgezel, was gekenmerkt door een onvoorstelbaar gemis aan elementair comfort. De verplaatsingen gebeurden per fiets maar ook met de prauw. Wij weten wel dat motorboten in 1954, en ook later, bij de administratie een ongekennde luxe waren. Ward moest al de dorpen die langs de rivier lagen, van het ene naar het andere, met de prauw gaan bezoeken.

Er was altijd een ploeg vissers bereid om hem tegen vergoeding mee te nemen, zijn bagage en een stel politiemannen inclusief. De roeiers lachten en zongen er op los, in een onverstaanbare taal. Het zag ernaar uit dat ze graptten met hun passagier, die ze "mwana na ilolo" d.w.z. zoon van de fuik noemden. In casu was "de fuik" de betekenisvolle bijnaam waarmee ze de administrateur Veys bedacht hadden, d.w.z. het vistuig waaruit geen enkele vis wist te ontsnappen...

Het werk was overweldigend en uiterst veelzijdig. We moeten hier niet vertellen dat de mensen van de gewestdienst 6 dagen per week van 6 uur 's ochtends (met groet aan de vlag) tot in de late uurtjes in het getouw waren. Volgens de regel brachten ze twintig dagen per maand buiten hun standplaats door om de omliggende dorpen te bezoeken. De eerste behoefte was uiteraard zich de taal eigen te maken, althans de algemene omgangstaal, het Lingala, en voor de fijnproevers ook een veel meer verfijnde taal, het Mongo, de taal van de bekende plaatselijke etnie.

Iedere ancien van de gewestdienst kent de resem taken die hem ten deel viel. Het bezoek aan de dorpen behelsde in de eerste plaats het houden van volkstellingen, het innen van de inlandse belasting en ook het toezicht op de teelten die de overheid

verplicht had gesteld om de diversiteit van de voeding te bevorderen... maar meteen ook om de mannen te betrekken bij de veldarbeid, die volgens een eeuwenoude traditie aan de vrouwen overgelaten werd. De gewestambtenaar beredderde eventuele geschillen en moeilijkheden en stond in voor de handhaving van de orde. Voorts zag hij toe op het onderhoud van het wegnnet, resp. de aanleg van nieuwe wegen, het bouwen en onderhouden van bruggen, schooltjes, etappehuizen, enz. Daarbij kwam nog het toezicht op de inlandse rechtbanken en de bevoegdheid van officier van gerechtelijke politie.

Al bij al vergde de omgang met deze nog ongerepte en ondanks haar diepe armoede goedlachse bevolking besluitvaardigheid, zin voor rechtvaardigheid en gezag.

Toch belette dit vele werk niet dat Ward Lernout, getroffen als hij was door de schoonheid van zijn leefomgeving, tijd wist te vinden om zijn kunstenaarsziel te laten spreken. Potlood en penseel werden bovengehaald om zijn indrukken picturaal te vereeuwigen. Gelukkig kon dit scheppend werk worden bekroond met een regelrechte tentoonstelling in Coquilhatstad.

Ward Lernout : Inlandse markt

Na de gebruikelijke 6 maanden verlof – en zijn huwelijk ! - , vatte Ward in 1957 zijn tweede diensttermijn aan, ditmaal in Bokatola, waar hem meteen de taak wachtte zijn jonge echtgenote onverwijd in het ruwe brousseleven in te wijden.

Ward betreurt hoezeer de atmosfeer versomberde na de rondetafelconferentie in Brussel in januari-februari 1960. Hij hoorde wel radio Leopoldstad, maar er was geen tijd om er veel naar te luisteren want iedereen was bezeten door het drukke werk, tot op zondagen toe. De zwarten wisten beter dan de blanken dat er

spanningen waren maar spraken er niet over : "Het waren diplomatieke mensen : ze wilden ons niet ongerust maken, wij waren hun 'tata', hun vader", luidt het.

Toen het bericht van de nakende onafhankelijkheid officieel werd, nam ook onder de inlandse bevolking de ongerustheid toe. Na enige tijd troepten dagelijks honderden mensen samen voor het bureau van de administratie. Er ontstond een atmosfeer van opstandigheid en het regende verwijten:

-- "Ge zijt onze vader niet meer! Ge gaat ons verraden aan de 'évolués' met hun brillenglazen van vensterglas. Ge zijt een lafaard!"

-- "Ik ben de gouverneur en de minister niet!"

-- "Ge moet protesteren! Ge protesteert niet hard genoeg! Die 'évolués' gaan ons uitzuigen en er zal geen gerechtigheid meer zijn."

Nadat dit protest wekenlang had aangehouden konden een aantal gewestambtenaren, waaronder Ward Lernout, het niet langer aanzien en kregen ze de euvele moed een petitie te sturen, rechtstreeks naar de minister van Koloniën, August De Schryver, over het hoofd van de provinciegouverneur heen ! Ze schreven ronduit dat ze verontwaardigd waren over de manier waarop Brussel de onafhankelijkheid verleende zonder de minste inspraak, zonder enige kennis van de Afrikaanse ziel. Zeer terecht lieten ze de minister weten hoezeer ze vreesden voor een catastrofale afloop.

Toen Ward korte tijd later Bokatola en zijn bevolking moest verlaten om een functie in Coquilhatstad op te nemen, gaf dit aanleiding tot een hartverscheurend afscheid. Inderdaad heeft hij een paar jaar later vernomen dat de Mulelisten in Bokatola waren binnengevallen en er verschrikkelijke slachtingen hadden aangericht. Hij aarzelt dan ook niet de toenmalige Belgische politiek in Congo streng te veroordelen.

Inmiddels werd hij tot assistent-gewestadministrateur bevorderd. Op 22 juli 1960 heeft hij als laatste ambtenaar in dat gebied met een zwaar hart Afrika vaarwel gezegd.

Tot vandaag toe, meer dan een halve eeuw later, blijft Afrika onverbrekkelijk in zijn hart voortleven. Naderhand bereisde hij trouwens nog Rwanda. Die band met het zwarte continent heeft er hem ook toe aanzet geregeld acties op touw te zetten ter ondersteuning en uitbreiding van een centrum voor doofstomme kinderen in Tanzanië (Msandaka Centrum).

Rwandeas meisje

Inmiddels is Ward Lernout zich met hart en ziel aan de schilderkunst gaan wijden en heeft hij zich in de kunstwereld als een gevestigde waarde weten te affirmeren. Ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag werd in Tervuren, de adoptiegemeente van deze geboren West-Vlaming, een fraaie retrospectieve tentoonstelling gehouden, die is bestendigd in een fraai uitgegeven gedenkboek.

Guido Bosteels

Karibu wazungu wapenzi

Drie weken in het hart van het evenaarswoud in Zuid-Kivu

Pastoor-deken van Eigenbrakel Alain de Maere is een ondernemend man. Elk jaar in juli organiseert hij een pastoraal bezoek aan Lulingu, een vroegere mijnpost in Zuid-Kivu. Dit jaar bestond de "Belgische delegatie", zoals de Congolezen deze noemden, uit negen vrijwilligers, waaronder leerkrachten en medisch personeel, die daar diverse activiteiten organiseren om bijstand te bieden in dat gebied dat lijdt onder de afzondering, bij gebrek aan verbindingswegen en toekomstperspectieven. Van de groep maakte ook André de Maere d'Aertrycke deel uit, de eigen vader van de pastoor. Tot 1960 is André de Maere gewestbeheerder van Beni geweest, in dezelfde provincie.

Wij verwijzen in dit verband naar onze Nieuwsbrief nr. 20 (juni 2010), waarin André de Maere, die ook de huidige voorzitter is van de koepelorganisatie KBUOL/URROME, uitvoerig het verhaal vertelt van de avonturen die hij tijdens de laatste maanden in zijn gewest heeft beleefd, tot en met zijn uitwijzing door een troep MNC-militanten.

Hierna volgt dus een samenvatting van het reisverslag van de hand van vader André de Maere.

Aangekomen op de luchthaven van Kigali, rijdt de groep langs een waanzinnig drukke weg naar Bukavu. Sinds vader de Maere's vorige reis in 2008 lijkt er ondanks alles toch een en ander in gunstige zin veranderd te zijn. Het grenskantoor van de douane is netjes in orde en de douaniers blijken geen behoefte te voelen aan de gebruikelijke matabich.

De eerste pleisterplaats op Congolese bodem is de procureur van het bisdom Kasongo in Bukavu, een mooie oude villa uit de koloniale tijd, aan de boord van het sprookjesachtige Kivumeer. Mooi meegenomen is een onverwachte vriendelijke attentie : aan de vlaggenstok wappert een Belgische driekleur. De avond wordt gevuld met een uiteenzetting vanwege een plaatselijke NGO "Revivre", die poogt te voorzien in de meest dringende behoeften van mensen die schade hebben geleden door rondtrekkende gewapende bendes.

'Belast en beladen is met niet minder dan 22 handkoffers, boordevol allerlei medisch en onderwijsmateriaal, vertrouwt de groep de dag nadien zijn lot toe aan een speciaal gecharterd cargo-vliegtuigje richting Lulingu. De piloot blijkt een volbloed Rus te zijn die op lage hoogte het prachtige berglandschap overvliegt.

Nauwelijks is het vliegtuig, na een half uurtje vliegen, op de hobbelige piste van Lulingu tot stilstand gekomen, of er valt de "wazungu" een overweldigend onthaal te beurt. Rond de plaatselijke pastoor Gabriel Bonga, zingt en danst een talrijke menigte, wuivend met takken, palmblaren en bloemen. Van alle kanten klinkt het : "Karibu Wazungu !", "Jambo sana !", "Aksanti sana !", "Bienvenue aux Blancs !", "Chaleureux bonjour !". Ook langs de weg is er aan gejuich en applaus geen gebrek, en van bedelarij is er hoegenaamd geen sprake.

De groep wordt ondergebracht in de pastorie, die voorheen een missiepost van de Witte Paters is geweest, waar ze worden verwelkomd met een reuzengroot bord "Soyez les bienvenus chez VOUS à Lulingu" in vette letters. Helaas hebben negen jaar burgeroorlog hun sporen nagelaten. De ruiten zijn door planken vervangen en het comfort is tot het strikte minimum beperkt, wat niet wil zeggen dat niet alles bijzonder netjes onderhouden is. Na het avondmaal komt al dadelijk het werkprogramma aan bod : bijscholing van onderwijsmensen, jeugdwerking, groepsanimatie, vrouwenwerking...

Het aandeel van André de Maere in de taakverdeling bestaat uit een reeks causerieën, gevolgd door discussie, ten behoeve van al wie er belang bij kan hebben : plaatselijke

overheden, officieren, artsen, chefs, leerkrachten, sociale werkers, catechisten, vertegenwoordigers van jeugdbewegingen...

Daarbij wordt ondermeer gebruik gemaakt van een reeks DVD's die door Mémoires du Congo werden gerealiseerd over onderwerpen als de gewestadministratie, landbouw, gezondheidszorg, onderwijs, evenals de gekende film "Congo Close-up", d.w.z. allemaal voorbeelden uit de "tijd van de Belgen".

De spreker had het uiteraard over de huidige toestand in Congo, de toekomst en de komende uitdagingen, in een land dat zo klaarblijkelijk beneden de verwachtingen blijft die dankzij zijn natuurlijke rijkdommen nochtans voor het grijpen liggen. Hij legde er de sterkst mogelijke nadruk op dat het Congolese volk zelf zijn toekomst in handen moet nemen in de plaats van steeds maar te zitten wachten op hulp van buiten uit. Zelf de hand aan de ploeg slaan vergt echter een ingrijpende mentaliteitswijziging op alle niveaus van de Congolese samenleving. De bewindvoerders moeten ertoe gebracht worden dienstbaar te zijn jegens de gemeenschap in plaats van eerst en vooral hun eigenbelang te dienen. Dit is een reusachtige onderneming die echter een aanvang kan nemen met concrete plaatselijke toepassingen, in de verwachting dat zij naderhand zullenuitzwermen over alle niveaus van machtsuitoefening en over het hele grondgebied.

Zo komen we dan tot een welbepaalde concrete toepassing van deze principes, die het hoogtepunt vormde van de zending van het jaar 2012. Het betreft de officiële inwijding van een elektrische centrale op zonne-energie ten behoeve van het hospitaal van Lulingu. Dit project is er gekomen in antwoord op een verzuchting van de bevolking met betrekking tot het verbeteren van de medische zorgverstrekking. Belangrijk is dat deze verwezenlijking de plaatselijke bevolking niet zo maar in de schoot is geworpen maar dat er in ruil een kosteloze tegenprestatie geleverd moest worden, met name de wederaanleg en het onderhoud van de toegangsweg, gedurende 4 jaar, d.w.z. van 2008 tot nu, op het traject van de landingspiste tot aan het hospitaal, dit om de aanvoer van het nodige materiaal, hoofdzakelijk uiteraard de zonnepanelen, mogelijk te maken.

Voorbeeldig was het ook dat dit project kon worden uitgevoerd door een Belgisch-Congolees vrijwilligersteam, dat notabene werd aangevoerd door een in België wonende Congolees, ingenieur Edmond LUMUMA, die hiertoe bereidwillig zijn vakkennis ter beschikking had gesteld. Het valt niet te verwonderen dat het feit dat een landgenoot de leiding had van de werkzaamheden, bijgestaan door Europese helpers, heel wat indruk gemaakt had op de bevolking. Het bedoelde team was daarheen gezonden door de Belgische vzw ENERGY ASSISTANCE. Deze vereniging is in 2001 opgericht door en is bemand met op rust gestelde of nog actieve personeelsleden van GDF-Suez en Electrabel, die zich vrijwillig inzetten voor het installeren van energievoorzieningen in onderontwikkelde gebieden, over alle continenten heen. Sinds de oprichting heeft deze organisatie reeds 130 realisaties op haar actief in 32 landen !

Voorbeeldig was tenslotte ook dat ter plaatse het nodige onderhoudspersoneel kon worden gevormd, zodat de bestendigheid van deze installatie, gevoed door de eeuwige energiebron die de zon is, voorgoed verzekerd is.

Op 22 juli 2012 had dus de officiële inwijding plaats van de nieuwe installatie, wat natuurlijk gepaard ging met alle gebruikelijke plichtplegingen die daarbij horen. Aan André de Maere kwam de eer toe op deze plechtigheid de organisatie Energy Assistance te vertegenwoordigen en het lint door te knippen. Hij was het immers die bij zijn bezoek ter plaatse in 2008 op de hoogte was gebracht van de problemen die

voortvloeiden uit de wankele elektriciteitsvoorziening in het hospitaal. Dat had hem ertoe aangezet om contact op te nemen met Energy Assistance, dat na onderzoek tot de bevinding was gekomen dat het project wel degelijk aan de gestelde criteria voldeed, onder meer wat de nodige inbreng van de plaatselijke bevolking betrof.

Einde goed, al goed, uiteraard. Zo werd deze reis dus bekroond met een gevoel van voldoening, door de hoop die door deze stap kon worden gewekt, ondanks de chronische onrust die het leven in Oost-Congo zo zwaar verstoort. Een stap, inderdaad, die in het teken staat van een weldoend partnership met het nog steeds zo fascinerende Congo, waar beide partijen hun voordeel kunnen bij doen.

De vele levens van graaf von Götzen

door Guido De Weerd

Graaf von Götzen, ontdekkingsreiziger

Zoals bekend in de geschiedenis van Rwanda, was het Mwami Kigeri IV Rwabugiri, vader van Mwami Musinga, die in de maand mei 1894 de Duitse officier graaf Gustav-Adolf von Götzen en zijn verkenner onthaalde.

Graaf von Götzen (1860-1910) verbleef in de maanden mei en juni 1894 in Rwanda maar hij had wel als voornaamste reisdoel de monding van de Congostroom voor ogen. Zijn prachtig boek *“Durch Afrika von Ost nach West”* is nog steeds te koop in antiquariaten maar ook goedkopere facsimile kopieën zijn tegenwoordig verkrijgbaar.

Hij was *“Kommandeur der Schutztruppe”* in *“Deutsch-Ostafrika”* van 1901 tot 1906, het jaar waarin hij ontslag diende te nemen als gevolg van de bloedige strijd tegen de Maji-Maji (1905-1906) en nadat er geruchten waren opgedoken over corrupte praktijken. De Maji-Maji waren in opstand gekomen omdat een verhoging van de belastingdruk de mannelijke bevolking voor slavenarbeid naar de plantages dreef.

Heel wat interessante gegevens en mooie prenten en foto's kan men terugvinden op de Internet site: <http://www.deutsche-schutzgebiete.de/ostafrika.htm>

Een foto uit 1924 : In het midden ziet men de rijzige gestalte van Mwami Musinga (2,13 m.) voor zijn verblijfplaats. Uiterst links staat zijn opvolger, Mwami Mutara Rudahigwa.

De stoomboot “Graf von Götzen”.

Het eerder dramatische einde van de loopbaan, in 1906, van de toen 45-jarige graaf von Götzen heeft niet belet dat zijn naam werd gegeven aan het beroemde schip de “Graf von Götzen”, dat tot op heden nog steeds in actieve dienst is, maar dan wel onder een nieuwe naam, de MV-Liemba.

Dit 1.200 ton metende stoomschip werd in 1913 gebouwd op de Meyer scheepswerf te Papenburg nabij de Nederlandse grens, niet ver van Groningen.

Het werd destijds voor 750.000 Reichsmark gebouwd als passagiersschip, 67 m. lang en 10 m. breed. Er waren ondermeer 12 kajuiten in eerste klas, 29 in tweede klas en het kon ruim vijfhonderd soldaten transporteren.

Toen het schip na een jaar volledig klaar was, werd het gedemonteerd en verpakt in 5.000 houten kisten. Deze zware kisten werden op een cargoschip geladen en, vergezeld van drie scheepsbouwers van de werf, via de rivier Ems, de Noordzee en het Suezkanaal overgebracht naar Dar Es Salaam, de toenmalige hoofdstad van Duits Oost-Afrika en vertrekpunt van de spoorlijn naar Kigoma aan het Tanganyika meer. Deze 1.500 km. lange spoorlijn was echter nog niet volledig afgewerkt. Uiteindelijk kon de zending Kigoma bereiken in 1914.

Enkele kilometer voor Kigoma werden de 5.000 kisten van de trein geladen. Met behulp van een paar duizend ter plaatse gerecruteerde dragers werden deze zware kisten in de heersende tropische hitte door de brousse gesleept tot aan de kleine scheepswerf van Kigoma. Men kan zich inbeelden wat voor een titanenwerk hier destijds moet zijn geleverd. Door de drie meegereisde scheepsbouwers uit Papenburg, geholpen door honderden inlandse werkkrachten, werd de passagiersboot terug in elkaar gezet en op 9 juni 1915 was de stoomboot “Graf von Götzen” opnieuw varensklaar.

Ondertussen was echter de oorlog uitgebroken. Daarom werd de Graf von Götzen onmiddellijk uitgerust met een 88 mm. en twee 37 mm. kanonnen en kwam het schip samen met drie andere vaartuigen onder het opperbevel te staan van de befaamde en nooit verslagen oorlogsheld luitenant-kolonel Paul-Emil von Letow-Vorbeck (1870-1964), een guerrilla-specialist die ooit de Afrikaanse Lawrence of Arabia werd genoemd. Deze benoemde kapitein-ter-zee Gustav Zimmer tot commandant der grote meren, wat betekende dat zijn bevoegdheden zich ondermeer over Rwanda en Burundi uitstrekten.

Het schip stevende kort hierna naar Kasanga (Zuid-Tanzanië), dat in die tijd de naam Bismarckburg droeg. Onderweg bracht het een kleinere Britse stoomboot tot zinken maar werd het korte tijd later, op 25 km. van Kigoma, bestookt door een van de watervliegtuigen die België in juni 1916 naar Albertstad (thans Kalemie) had overgebracht. Zodoende werd de Graf von Götzen reeds op 10 juni buiten gevecht gesteld en verkregen de Belgisch-Britse troepen de volledige heerschappij over het Tanganyikameer. Uiteindelijk werd de stoomboot Graf von Götzen ingezet voor de verzorging van zieken en gekwetsten.

Toen de Duitse troepen Kigoma dienden op te geven, gaf kapitein-ter-zee Zimmer het bevel het schip tot zinken te brengen, echter niet zonder het eerst volledig in al zijn onderdelen te hebben doen insmeren met olieën en vetten om corrosie te vermijden en het eventueel later terug in gebruik te kunnen nemen. De Graf von Götzen werd geladen met cement en tot zinken gebracht in de monding van de nabij gelegen Malagarassi rivier.

Na de bezetting van Kigoma door de Belgisch-Congolese troepen, trachtten deze de Graf von Götzen weer vlot te krijgen. Dit lukte gedeeltelijk maar het schip zonk opnieuw in de nabijheid van de haven van Kigoma.

In 1924 werd een nieuwe poging ondernomen, ditmaal door de Britse Spoorwegen, die de lijn Dar Es Salaam-Kigoma uitbaatten, en ditmaal met succes. Omgebouwd tot passagiers-cargoschip werd de Graf von Götzen herdoopt en kreeg het zijn huidige naam: MV "Liamba", het inlandse (*kirungu*) woord voor "Het Meer". Zo was het schip op 16 mei 1927 weer klaar voor zijn tweede maidentrip. Het vervoerde toen passagiers en goederen tussen een tiental havens van de landen die aan het Tanganyikameer grenzen.

Gedurende de tweede wereldoorlog was het andermaal een onmisbare schakel voor militairen en burgers tussen de haven van Dar Es Salaam en de landen rondom het meer. In 1952 kreeg de ex-Graf von Götzen een nieuwe grondige herstelbeurt. Opgekeleferd, zorgde het vele jaren voor een tweewekelijkse verbinding, met een zevental tussenstops, tussen Kigoma en het duizend km. meer zuidwaarts gelegen Mpulungu in Zambia.

Na de onafhankelijkheid werd de MV Liamba overgedragen aan Tanzaniaanse spoorwegen, met als thuishaven Kigoma. In 1993 werden de tachtig jaar oude stoommachines vervangen door dieselmotoren. Het vaart thans, met een tiental tussenstops, wekelijks tussen Kigoma en Mpulungu. Het schip heeft ondertussen meer dan vierduizend maal deze 1.000 km. lange reis gedaan. Het is uitgerust voor het

vervoer van cargo en ongeveer 500 passagiers, maar zoals het er in Afrika aan toe gaat, zijn er dikwijls een duizendtal mensen aan boord.

Gedurende de herhaalde Congo-crisissen en noodtoestanden in de streek van de grote meren heeft dit schip grote diensten bewezen. Het vervoerde duizenden vluchtelingen naar veiliger oorden. Heden ten dage is het een belangrijke schakel in de toeristische infrastructuur van Tanzanië en Zambia. Gezien de onrustige toestand begeeft de MV Liemba zich evenwel niet binnen de Congolese territoriale wateren. Reizigers kunnen wel regelmatig de lichtflitsen bewonderen van de kogels die langs de oever van de Democratische Republiek Congo tussen vijandige groepen worden uitgewisseld.

Zo is deze ex-Graf von Götzen, thans MV-Liemba, wereldwijd het enige passagiersschip dat honderd jaar na zijn bouw nog steeds in actieve dienst is en op heel wat toeristen aantrekkingskracht uitoefent.

Bij dit alles mag men niet vergeten dat de Graf von Götzen ooit nog bekend raakte als Duits oorlogsschip onder de naam "Louise". De Amerikaanse auteur C.S. Forester putte hier zijn inspiratie voor zijn novelle "The African Queen". Deze inspireerde op zijn beurt John Huston tot het realiseren van de gelijknamige prachtige film met in de hoofdrollen Katherine Hepburn en Humphrey Bogart, die met deze film een Oscar won.

Ondertussen, na meer dan vier miljoen kilometer te hebben afgelegd, vaart de ooit in 5.000 kisten verpakte en door de brousse gesleurde MV Liemba nog steeds maar door.

Hoe avontuurlijk, prachtig, exotisch en leerrijk een reis met de voormalige "Graf von Götzen" thans nog kan zijn, kan men virtueel beleven op de website: www.knoware.co.uk/travelogues (klik op African Odyssey en vervolgens dag 7 en dag 8 voor de prachtige foto's van dit oudste passagiersschip ter wereld).

In een volgend nummer hopen wij terug te komen op de geslaagde aanval door Belgische watervliegtuigen op deze Duitse boot.

"Spreek mij niet van schoenen en hoeden !"

Een fragmentje uit "Scènes congolaises au Katanga" van F.M. Druet (1933)

-- Hoe oud ben je eigenlijk, vadertje ?

Hij dacht een tijdje na, opende zijn twee knokige handen en toonde zijn tien ontvleesde vingers.

-- "Koumi, koumi, koumi,... en zo veertien keer !

Honderdveertig jaar ? Dat lijkt me toch wel een beetje veel.

-- Maar hoe tel je eigenlijk de jaren ?

-- Telkens als de zon daar staat, antwoordde hij en wees naar het zenith.

Dat kon voor ons een verklaring zijn want de zon staat tweemaal per jaar aan het zenith. Dat brengt ons op zowat zeventig jaar.

Toch beweerde hij de tijd van de Arabische invallen gekend te hebben, en de bloedige oorlogen.

-- En weet je nog van toen de eerste wazungu (blanken) hier aankamen ?

-- Jazeker !

-- En wat denk je van wat ze allemaal meegebracht hebben ?

-- Ze hebben veel goede dingen meegebracht : nguo, massua, bunduki, enz. enz. maar sommige dingen waren niet goed.

-- O ja, en welke dan wel, vragen wij, een beetje zorgelijk.

-- Hoeden en schoenen.

-- Waarom zijn hoeden en schoenen niet goed ?

-- Omdat de ene pijn doen aan het hoofd en de andere aan de voeten.

Het drama van Aba

Op 27 november 1964, dus 48 jaar geleden, werden 6 priesters, 4 zusters en 3 burgers zinloos vermoord in het plaatsje Aba, helemaal in het noorden van Ituri, op 16 km. van de grens met Soedan.

De burgerlijke slachtoffers waren :

Jean Gobert, directeur van de maatschappij Shun,

Jean Straps, eveneens verbonden aan deze maatschappij,

Jean Moortgat, directeur van de Compagnie de l'Uele

Missionarissen :

Pater Laurent Coninx

Pater Paul D'Hoore

Pater Albert Verlinden

Pater Charles Pauwelyn

Pater Paul Leys

Pater Leo Demeyer

Religieuzen :

Zuster Geronda Verhoye

Zuster Irène Coopman

Zuster Louise Dupont

Zuster Christiane Vandorpe

Foto Carlo Lamote

Wie waren de daders : dronken en gedrogeerde Simba's of rebellen uit Soedan die de grens waren overgestoken ? De twee versies zijn in omloop. Geld aangeboden door Griekse handelaars, de steun van de plaatselijke bevolking en zelfs van Simba's die de gevangenen gunstig gezind waren, niets kon de moordlust van de bezetenen bekoelen en de weerloze slachtoffers stierven onder het vuur van hun kogels. De lichamen werden ter plaatse verbrand en begraven maar later weer opgegraven en plechtig ter aarde besteld achter de plaatselijke kerk, waar ook een monument werd opgericht.

Ter nagedachtenis van de slachtoffers werd op vorige 6 december een mis opgedragen in de kerk van Notre Dame de Beauraing te Jambes.

Op hetzelfde ogenblik werd ook een herdenkingsmis gecelebreerd in Aba zelf.

N.B. Wij hopen in een volgend nummer uitgebreider terug te komen op de vele tientallen dodelijke slachtoffers van de chaotische gang van zaken in Congo sedert de dag van de onafhankelijkheid.

Korte berichten

Honderd jaar KBUOL/UROME

In 1912 opgericht onder de benaming "Royale Union coloniale belge", wel te verstaan met de actieve ruggesteun van Koning Albert I en onder de auspiciën van allerlei hoge personaliteiten, fungeert deze vzw, die thans de "Koninklijke Belgische Unie voor de Overzeese landen" genoemd wordt, nog steeds als de koepelorganisatie van de meeste verenigingen die bij ons Afrika-gebeuren betrokken zijn.

Dit jaar werd dus dit honderdjarig bestaan op de gepast manier gevierd. Het hoogtepunt was een bijzonder geslaagde academische zitting, gevolgd door een fraaie lunch op 28 oktober j.l. en dit – waar kon het anders ? – in het Koloniënpaleis te Brussel, Na een inleidend woord door voorzitter André de Maere d'Aertrycke kwamen er drie voortreffelijke sprekers op de tribune :

- Professor Vincent Dujardin (UCL) belichtte er de rol van de Dynastie in de Belgisch-Congolese betrekkingen,
- Professor Pierre de Maret (ULB) handelde over het belang van onze herinneringen aan ons Afrikaans verleden,
- Minister Van Staat Herman De Croo hield er een schitterende improvisatie over het belang van onze toekomstige betrekkingen met Midden-Afrika.

Met deze laatste toespraak werd de toon gezet voor een zekere heroriëntering van de belangstellingssfeer van KBUOL/UROME, die voorheen vooral op het verleden gericht was. Voortaan zal de vereniging inderdaad deze belangstellingssfeer in een ruimer toekomstperspectief zien te plaatsen.

Een mooi moment tijdens de viering was toen een van de eregasten, de thans hoogbejaarde musicus Georges Octors, even op de tribune kwam om zijn erkentelijkheid aan onze nationale gemeenschap te betuigen, waaraan hij, naar hij zei, zoveel verschuldigd is. Zoals men weet, stamt Georges Octors van een Congolese moeder.

Tien jaar “Mémoires du Congo”

Het is inderdaad al tien jaar geleden dat het (dringend) initiatief genomen werd om de herinneringen in te zamelen van de stilaan ouder wordende getuigen van ons Afrikaans verleden, zowel het koloniale als het postkoloniale. Alle eer aan de initiatiefnemers – die er helaas niet meer zijn om het succes van hun initiatief te smaken – wij bedoelen de betreurde Georges Lambert en Francine le Jeune. Herinneren wij eraan dat de aanvankelijke Nederlandstalige activiteiten van Mémoires du Congo, waarvoor Cyriel Van Meel zich zo verdienstelijk had weten te maken, al gauw in perfecte verstandhouding werden overgeheveld naar onze eigen organisatie “Afrikagetuigenissen”.

Het is zeker onnodig eraan te herinneren hoezeer het Afrikamuseum te Tervuren opgezet is met de activiteiten van onze beide verenigingen, die het mogelijk hebben gemaakt haar afdeling “Geschiedenis” te verrijken met een ontzaglijke schat aan getuigenissen over ons Afrikaans verleden, samen meer dan 600 getuigenissen en gedenkschriften allerhande.

Dit tienjarig bestaan gaf eveneens aanleiding tot een academische zitting, waar de vertegenwoordiger van het Museum, dr. Patricia Van Schuylenbergh, trouwens de lof zwaaide voor de geslaagde oefening in “oral history” die onze beide verenigingen op hun actief hebben. Ook uw voorzitter hield er een toespraak waarin hij peilde naar de kern van onze actie.

Dokter Denis Mukwege

In onze Nieuwsbrief 25 (september 2011) hadden wij al de aandacht gevestigd op de merkwaardige figuur van dokter Denis Mukwege, de toeverlaat van mishandelde vrouwen in Kivu, toen hij uit de handen van koning Albert II de internationale prijs Koning Boudewijn in ontvangst mocht nemen. Inmiddels is dr. Mukwege nog eens ternauwernood aan een aanslag ontsnapt.

Van diverse zijden – ondermeer door onze Minister van Buitenlandse Zaken – is dr. Mukwege, die door dr. Piot de grootste humanist van Afrika wordt genoemd, nu voorgedragen voor de Nobelprijs voor de Vrede. Het ligt voor de hand dat ieder rechtgeaard mens graag deze kandidatuur zal willen ondersteunen.

In memoriam

Lode Wuyts

Onverwacht en in alle stilte is deze trouwe medestander van het eerste uur op 93-jarige leeftijd van ons heengegaan. Zijn geliefde echtgenote, Rosa Vandersmissen was hem 6 jaar eerder voorafgegaan. Gesproten uit een gezin van tien kinderen, was Lode een self-made man. Na een bescheiden start bij de Nationale Bank, wist hij zich snel op te werken en vertrok hij in 1947 naar Belgisch Congo om er als journalist bij de Nederlandstalige uitzendingen van Radio Belgisch Congo aan de slag te gaan. Na het débacle van 1960, slaagde hij erin zijn beroep verder uit te oefenen bij de toenmalige BRT.

Delend in de rouw van zijn geliefde naastbestaanden, bewaren wij zorgvuldig de herinnering aan deze dierbare, beminnelijke en beginselvaste vriend.

Lidmaatschapsbijdragen

Aanvullende lijst van ontvangen bijdragen

De h. & mevr. Colaers-Vandevoorde, Spanje
E.P. D. Delabie, De Panne
Mevr. Greet Driljeux, St.-Truiden
Mevr. A. Fonteyn, St. Martens-Latem (*)
De h. J. Goedertier, Destelbergen
De h. N. Martens, Bree
De h. P. Reynders, Courrière
De h. J. Schulpen, Relegem
Dr. A.-M. Van Bel, Aartselaar
De h. Jo Van Severen, Dendermonde
Dr. P. Van Wassenhove, Steenokkerzeel

(*) Verdubbelde bijdrage.
Onze hartelijke dank aan allen !

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN
Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren
(e-mail : g.bosteels@skynet.be)

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd
zonder de
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

.

